

РОМИТЕ В ПОСТКОМУНИСТИЧЕСКИЯ ПЕРИОД

СОЦИАЛНО ИЗКЛЮЧВАНЕ НА РОМИТЕ В ПОСТКОМУНИСТИЧЕСКИЯ ПЕРИОД

Илона Томова

*Институт за изследване на населението
и човека при БАН*
ilonai2000@yahoo.com

Резюме. Настоящата разработка представлява анализ на промените в социално-икономическия статус на ромите в годините на посткомунизма. Текстът разкрива социалното изключване на ромската етническа общност във всички значими социални сфери в продължение на целия наблюдаван период. Представени са пространствената и социалната изолация спрямо останалите български граждани и съпътстващите двата типа изолация рискове.

Ключови думи: социална изолация на ромите, социално изключване на ромите

Ромите са една от най-стигматизираните, маргинализирани и дискриминирани групи в България, на Балканите, в цяла Европа. Няколко последователни вълни на Световното и Европейското изследване на ценностите разкриха, че социалните дистанции към тях са огромни на практика във всички страни, но са особено големи в страните от Централна и Източна Европа, където са концентрирани над две трети от европейските роми. Техните масови миграции след 2001 г. към Западна Европа и Северна Америка доведоха до серия депортации, насилия и дискриминационни политики в страните-приемници, особено в Италия, Франция, Германия, Холандия, Финландия, Канада и др. Ето какво показват обобщените данни от проведеното през 2009 г. международно сравнително изследване на Европейския съюз *Изследване на дискриминацията на малцинствата в Европейския съюз (EU-MIDIS)*:

Разглеждайки разбивката на отговорите за специфичните групи в страните-членки установяваме, че петте общности, изпитали най-високи нива на дискриминация през последните 12 месеца са (в низходящ ред): ромите в Чешката република (64%), африканците в Малта (63%), ромите в Унгария (62%), ромите в Полша (59%), ромите в Гърция (55%). Средно взето, всеки ром е изпитал повече инциденти на дискриминация през 12 месечния период от всяко

средно взето лице от другите агрегирани групи – като тези на имигрантите от суб-сахарска Африка, или турските респонденти. Ако погледнем разбивката на резултатите за специфичните групи в страните-членки, най-висок среден брой на инцидентите с дискриминационен характер през 12-месечния период са изпитали имигрантите от северна Африка в Италия: средно по 9.29 инцидента за всяко лице от северна Африка, интервюирано в Италия. Следващият най-висок брой е 6.81 инцидента за всеки ром в Полша и 6.69 за всеки ром в Унгария (EU-MIDIS:9).

ДЕМОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА И БРОЙ НА РОМИТЕ В БЪЛГАРИЯ. СТРАХОВЕ И ПРЕДРАЗСЪДЪЦИ, СВЪРЗАНИ С НЯКОИ ОСОБЕНОСТИ НА РОМСКИТЕ ГРУПИ

Годините на дълбока икономическа и политическа кризи в посткомунистическия период в България съвпаднаха със сериозни демографски промени. Рязкото намаляване на раждаемостта, емиграцията на стотици хиляди (сравнително) млади хора, високата смъртност и бързото намаляване на населението се възприемаха от много политици и обикновени хора като явления, заплашващи националната сигурност, отслабващи военната и икономическата мощ на страната.

България е една от европейските страни с най-бързо намаляващ брой на населението. По данни на НСИ в края на 1989 г. то е възлизало на 8 992 300 души, за да спадне до 7 351 234 души при последното преброяване през 2011 г. – или с 1 641 066 души за пост-комунистическия период. Единствено ромската общност нараства¹. Тя е най-младата етническа група в страната. Отличава се с редица особености в демографското поведение, които се преувеличават от политици и медии и периодично (особено преди избори) водят до дирижирани паники от „демографската инвазия на малцинствата и особено – на ромите“, представяна като бързо демографско и културно „претопяване“ на българите. Демографските страхове са причина за силни негативни нагласи и масово разпространени предразсъдъци по отношение на ромите в страната.

По данни на НСИ от преброяването на населението от 2011 г., ромите остават третата по големина етническа група в България. Като роми са се самоопределили 325343 души. Прогнозите за числеността им въз основа на различни коефициенти за естествения им прираст в периода 1992–2004 г. бяха доста по-високи. Очакваше се броят им към 2011 г. да надхвърли 450 000 души, но с изричната уговорка, че в прогнозата не се включва евентуалното намаление в резултат от външните миграции и че коефициентите за естествен прираст остават константни (Пампоров, 2007: 63–64). Данните от преброяването бяха изненадващи за значителна част от експертите и масата от населението. Те имат своите обяснения.

---

¹ Нарастването на ромската общност е абсолютно до 2001 г. и относително – към 2011 г. През 2011 г. самоопределилите се като роми са 4.9% от населението на България: относителният им дял е нараснал с 0.2%, но абсолютният им брой е намалял с 45 565 души (НСИ 2011).